

Article History

Received / Geliş
05.11.2016

Accepted / Kabul
09.03.2017

Available Online / Yayınlanma
25.03.2017

VALORIZATION OF LEISURE TIMES

SERBEST ZAMANLARIN KIYMETLENDİRİLMESİ

Sinan ÇAYA¹

Abstract

A very significant branch of Sociology is the Sociology of Leisure Times. Making much of leisure times constitutes an alternative occupation with respect to work. Play is a necessity for grown-ups as well as for children. Recreation through hobbies acquires a useful and constructive meaning. Hobbies attain even more important relaxing functions in the case of stressful professions. High quality conversation sessions with friends also provide excellent psychological relief for the individual. Hobbies are not to be underestimated. All together, they constitute an entire institution ever-present in all human societies! Hobbies, which some superficial judgements consider a loss of time, are in actuality extremely important activities for the human body as well as the mind. As a matter of fact, it has been asserted that *he who has no hobbies is in possession of phobias, instead.*

Key Words: Leisure time; work; fatigue; hobby.

Özet

Toplumbilimin önemli bir konusu Serbest (Boş) Zamanlar Sosyolojisi dır. Zamanın değeriendirilmesi, işe alternatif bir meşgeledir. Oyun, çocuk kadar yetişkinin de ihtiyacıdır. Dinlenme ve eğlence, düşküler (hobiler) yoluyla faydalı ve yapıcı bir anlam kazanır. Gerilimli mesleklerde düşküler daha da önemli ve rahatlatıcı bir işlev kazanır. Dostlarla seviyeli sohbetler de bireye mükemmel bir psikolojik rahatlama sağlar. Düşküler hafife alınamazlar. Onlar, topyekün olarak bütün toplumlarda daima mevcut bir kurum / müessese hükmündedirler. Kimi yüzeysel yargılamaların vakit kaybı itihâz ettiği hobiler; aslında, insanın hem vücudu hem de aklı için fevkalâde önemli bir etkinlik arz ederler; hattâ denmiştir ki *hobisi olmayanın fobisi olur.*

Anahtar Kelimeler: Boş / serbest zaman; çalışma; yorgunluk; düşkü / merak / hobi.

¹ Doç. Dr., Boğaziçi Üniversitesi Çevre Bilimleri Enstitüsü

— “All work and no play makes Jack a dull boy.” —
Amerikan Atasözü

GİRİŞ

İnsanın boş zamanları özel sosyolojilerden birinin konusu olarak ele alınır. Sanayi devriminden sonra işleri kol gücü yerine makineler devralmış, giderek işçi haklarının da gelişmesiyle fabrika çalışanlarına kayda değer boş zamanlar hâsıl olmuştur.

Bu evrimleşme sürecinde sanayileşme nâmütenahi yükselmek yerine belli bir zirve yapıp azalacak [nitekim bilgi çağına geçilecek] ve ademoğlu tıpkı kendisini tarımla meşgaleden büyük ölçüde kurtardığı gibi; genel olarak sanayi uğraşısından da bir rahatlama ve hafifleme bulacaktır (Fourastié 1967: 29).

Buna rağmen; Tezcan'ın (1977: 59) belirttiği gibi; *Türkiye’de boş zamanlar sosyolojisi; hem kuramsal hem de uygulamalı yönden oldukça ihmâl edilmiştir. İlk Vedat Nedim Tör, yazılarıyla konunun önemini belirlemeye çabalamıştır.*

1961 Yılında Nermin Abadan Unat ilk uygulamalı boş zaman faaliyetleri araştırmasını üniversiteliler üzerinde gerçekleştirmiş; 1964’te Halk Sağlığı Eğitim Komitesi eliyle, konuyla ilgili bir seminer düzenlenmiştir (Richard Kraus’a atıf ile kaydeden Tezcan 1977: 59).

Boş zamanları en iyi doğrultuda değerlendirme örgütlenmeleri sivil toplum kuruluşlarınca giderek önem kazanmaktadır. Bu etkinlikler daha çok yardım dernekleri ve toplu seyahatler şeklinde kendini göstermektedir.

Ancak böyle planlı bir etkinlik büyük kentlere odaklı olduktan başka, zaman ve masraf bakımından da her kişinin kolayca ulaşma ihtimâli olmayan bir özellik sergiler. Üstelik düzenli ve toplu bir etkinlik; uzun vâdede, başka tür bir görev zorunluluğu, gelir getirmeyen bir iş gibi algılanma tehlikesi taşır. O gibi ortamlarda ileri gelen kişilerden biri konumuna tırmanma temayülü ve ilgili gerilimler dahi söz konusu olabilir.

Bu itibarla; belki daha önemli olan yol, bireylerin, boş ⁽¹⁾ buldukları zaman ve mekânlarda rahatlama için sırf eldeki şartları ve imkânları örgütsüzce kullanmalarıdır. Bedenlerine ve zihinlerine bu anlamda tamamen kendi tasarımları doğrultusunda istirahat ve tâzelenme hizmeti sağlamaktır.

İş ve Oyun Çelişkisi

Çalışmanın olmaması oyun için fırsat demektir. Yetişkin olmak bir anlamda çalışmak zorunda kalmaktır. Çalışmayla birlikte ciddiye de başlar. Bu yüzden çocukluk ve gençlik evreleri, yetişkinlik evresi kadar ciddi değildir. Ancak bir yetişkin de her zaman çalışmaz. Onun da kendine göre oyun süreleri vardır (Berger & Berger 1972: 148).

Amerika’da bir kurs esnasında, Texas eyaletinde bir akıl hastanesini gezmiştik. Nekahat (*convalescence*) eşiğine gelip de dış dünyaya hazırlanan hastaların bulunduğu bölüm çok ilginç gelmişti. Hemen her köşe bucakta, oyuncaklar vardı! Oyuncak evler, otomobiller vs. Hastalar çocuk değil, yetişkin idiler. Oynamaktan ziyade seyretmek için oralara konuldukları anlaşılıyordu. Oyuncaklar, maskotlar, yetişkin dünyasında bile yer tutarlar; hayatı yumuşatıp tatlılaştırmada çok önemli işlevler üstlenirler.

Eskiden birçok kamu iktisadî kuruluşlarının (özelleşme uyarınca sayıları şimdilerde azalıyor) lokalleri vardı. Personelin ezici çoğunluğu mesaiden sonra buralara akın edip akşam yemeği saatlerine kadar kâğıt ve taş oyunlarına dalarlardı. (Lokal bulamayan çalışanlar için bu işlevi mahalle kahveleri, semt kıraathaneleri karşılar ki sayıları giderek azalmaktadır).

Bayanlara gelince, Türkiye’de bayan için kâğıt ve taş oyunları oynamak ekseriya üst sosyo-ekonomik katmanların harcıdır; çünkü kadının yazgısı ağırdır. Ev işleri ve çocukların bakımı ortalama kadına pek rahat nefes aldırılmaz. Oyun hükmünde meşgaleler (batı Anadolu’da çok anlamlı olarak “gezek” tâbir edilen) misafirlik günlerinde mümkün olur. Yüz yüze ilişkilerin daha yoğun olduğu küçük yerlerde komşu kadınların kapı önü sohbetleri de oyuna mahsuben yapılan etkinliklerdir. Kentlerde bu gibi ihtiyaçları (*recreation*), ara sıra gerçekleştirilen ailece gezmeler karşılar.

Bir İşten Diğereine Geçiş

Bazen kişi işlerin çokluğundan dolayı, mutlak bir eğlence ve dinlenme şansı bulamaz. O zaman en mantıklısı, bir işten diğereine geçmektir. Böylece bir nevî dinlenme şansı kazanmak mümkün olur.

Evde süpürge ve toz alma faslına birden ara verip, bu defa çamaşırları ütölemeye başlayan hanımın yaptığı budur. Matematik çalışmaktan bunalan liselinin tarih kitabını alıp okumaya başlaması da böyledir. Yapılan iş değiştirildiğinde gerçek anlamda yorgunluğa bir çare bulunamasa bile psikolojik anlamda bir rahatlama kazanılır (2).

Hele bedensel bir işten zihinsel bir işe geçişte (veya bunun tersinde), uğraşı alanı daha keskin sınırlar aştığından, bıkkınlığa karşı daha da etkili bir önlem alınmış demektir.

Özel Meraklar

Boş ya da serbest zamanı bir yandan da faydalı ve kişiyi geliştirici biçimde değerlendirme doğrultusunda özel merakların (*hobi / düşkü*) (3) büyük önemi vardır.

“Bu kavram, bireyin boş zamanında alışkanlık durumuna getirdiği, sürekli olarak uğraştığı bir faaliyettir. Bu eylemler, genellikle bireyin mesleği veya öğrenimi ile ilgili değildir. Hobilerin seçiminde bireyin ilgisi esastır. Birey bu gibi eylemlere, zamanını düzenli veya düzensiz olarak verebilir” (Tezcan 1977. 147).

Denir ki “hobisi olmayanın fobisi olurmuş”. Bu deyiş galiba büyük doğruluk payı içeren bir saptamadır. Söz, biraz da kafiye uğruna bu biçimde söylendiğinden, burada *fobi* (4) kavramı tam sözlük anlamında alınmayabilir; ancak çok yakın mecaz anlamlarla yüklü olduğu yadsınamaz.

Hobiler birçok sosyal faaliyetler arenası olarak ele alınabilir; bu bağlamda bazıları yüksek derecede organize ve ileri derecede tüketimle bağlantılı bulunabilir. Meselâ avcılık; çeşitli donanımlar gerektirdiğinden oldukça masraflı bir merak hükmündedir. Bir hobi, modern toplumlarda statü sembolü olarak da algılandığından, gösteriş ve yarışma öğeleriyle bezenmiş de olabilir.

Ancak kişi isterse hobisini gösterişten, yarışma dürtülerinden soyutlayıp ona göre kendisine uyarlayabilir ve hobinin tüketeceği masrafları da asgarîye çekme yol yordamları bulabilir.

Belki hobilerin geçim getiren mesleğe tam bir kontrast / zıtlık oluşturması; tekdüzeliğin doğuracağı tükenmişlik ve hüsrana “tedavi” edebilmesinden ileri gelir.

Yıllar önce üniversitede *Brezilyalı* bir mühendislik hocasının bir konferansını izlemiştim. *İngilizcesi* çok da iyi olmadığından yer yer ilginç biçimde beden dili takviyelerine başvurmuştu. Bir aralık mühendis için güzel sanatların ve beşerî bilimlerin (*humanities*) özel önemini vurgularken; kürsünün kenarını tutup, yüzüne mahsusuktan alık / sersem bir ifade takınarak birkaç saniye öylece masaya bakakalmıştı. Sonra “*madde, devamlı madde, insanı aptal yapar*” (*Dealing with matter all the time makes one stupid*) diye meramını sözle de ifadeye çalışmıştı! Bendeniz o

sıralar bazı fen derslerinden bunalmış olduğumdan; bu konuşmaya *meftûn* kalmışım; o cümleyi, o jest ve mimikleri kafama nakşetmişim...

Bazı Meslekler İçin Akıl Hijyeni

Özel meşgaleler yorulan herkes için önemli olsa da bazı özellikler taşıyan kimi mesleklerin mensupları için önemlinin de ötesinde anlamlara bürünürler. Bu gibi mesleklerde hobiler belki ruh sağlığını güvence altına alan koruyucu kilitler hükmünde, apayrı bir kıymet taşırlar.

Bazı iş yerleri işgören üzerinde ağır yorgunluklara ve tekdüzelik duygusuna sebebiyet verirler. Bazı meslek mensupları ise; hayatın dehşetli yüzünü, korkunç *veçhelerini* sürekli yakından görmek durumunda kalırlar: Tabii bir dağılımda bir mahalleye bir kaç yılda bir intihar düşebilir. Bir adli tabip ise sıklıkla intihar kurbanlarının otopsi işlemlerini yapabilir. Bir yargı mensubu suçları yoğun dosyalar hâlinde ele alır. Bir polis memuru, hemen her gün bir vukuatla karşı karşıya kalabilir. Bir sağlık çalışanı da ağır hastalık ve ölümlerle muntazaman hemhâl olur.

Sıradan insanların ara sıra şahit oldukları felâketleri âdeta birer “*resmî geçit*” hâlinde hemen her gün yaşayan bu gibi meslek mensupları ne yaparlar? Zamanla bir derece kanıksama durumu gelse dahi, bu yoğun bombardıman, sonuçta kişiyi bazı olumsuz genellemelere sevk edebilir. Bütün bir yaşam felsefesinde kötümserliğe, hayatı acılardan ibaret görme yanılgılarına yol açabilir. Süreklilik gösteren ruhsal çökkünlüklere ⁽⁵⁾ sebebiyet verebilir.

İş dışı tatlı bazı meşgaleler; bu gibi insanların hele bekâr olup da evlerinde aileleriyle yaşama şansı olmayanlar için fevkalâde önemlidir, hattâ elzendir. Meselâ bir başka insandan gelebilecek sevgi ve sıcaklığa ikâme olarak, bir evcil hayvan beslemek uğraşısı gibi.

Terapi Niyetine Sohbet

Sohbet, hele seviyeli ve nitelikli ise, bir noktada olumlu hobi tesiri yapar. Dostlarla, hele eski dostlarla sohbet, insan için büyük mutluluktur. Mezunların yılda bir kere de olsa bir pilâv gününde buluşma şansı bulduğu okullar, bu bakımdan şanslı ve imtiyazlıdır.

Dostluğun bir önemi, ortak yaşantı alanlarının varlığıdır. Yaşantıları, Matematikte kümeleri temsil eden yuvarlaklarla [Venn diyagramları] resmedecek olursak, birbirleriyle örtüşen taralı bölgeler ne kadar büyükse ortak yaşantı alanları o kadar fazladır. Bütünleşme ve birbirinin hâlinde anlama, birbiriyle konuşacak konu bulma o kadar muhtemeldir (Peker, Temmuz 1986).

İnsanın kendisiyle eşit platformda bir dostuyla senli benli dertleşmesi; hattâ yerine göre onun azarını(!), hakaretini(!) işitmesi ve ona da bu yolla karşılık verebilmesi; bu gibi sözleri hiç batmayan yapıcı ve kaynaştırıcı “harç taneleri” gibi görmesi; ⁽⁶⁾ sahiden kolay kolay herkeslere de nasip olmayacak bir bahtiyarlıktır.

Hele toplumsal rolleri icabı davranışlarında resmiyet, ciddiyet ve sorumluluk sergileme dikkati içinde yaşayan insanlar için; içten bir dost sohbeti, mutlaka daha da büyük bir özlemdir. Bir sohbet hele kültürlü ve seviyeli dostlar arasındaysa; o mecliste birinin diğerinden hazzetmeme ya da yıldızı barışmama gibi bir durum yoksa; bilimsel terimler, üst düzey kavramlar, arada bir özellikle sarf edilmiş âmiyâne(!) sözcüklerle karıştıyorsa; bu durum, ruhsal sağaltım açısından, belki de olabilecek en ideal terkiptir! Eşi menendi olmayan bir bileşimdir.

Popüler Amerikan yazarı Grisham'ın bir roman kahramanı, Mississippi'nin küçük bir kasabasında yıllardır yayımlanmakta olan mahallî gazeteyi devralan bir gençtir. Yeni patron, bir gün genç bir dul kadının tecavüz edilerek öldürülmesi üzerine, haberci

sıfatıyla harekete geçer. Foto muhabiri Wiley ile bir kafeteryaya dalarlar. İçerisi tıka basa doludur. Vukuat masalarda konuşulmaktadır. Güneyli kasaba geleneksel ve ona göre de yabancılara kapalı bir toplumdur. Kasabalı olmayan bekâr gazete patronu da; bir türlü halkla hemdem olamayışından, onların nezdinde tam bir kabul göremeyişinden mustarıptır:

Wiley birkaç kişiyi selâmladı; bir kaç defa tokalaştı ve karşılıklı dostâne hakaretler [!] değiş tokuş etti. Kendisi Ford County'den idi ve herkesi tanıyordu. Ben baş sallayıp gülümsüyor ve tuhaf bakışlar topluyordum. Benim kasabalıyla bütünleşmem daha yıllar alacaktı. Burada insanlar yabancılara karşı kibar ama güvensizdiler (Grisham, 2005: 108-109).

Bir Kaç Örnek Olay

Gâzi Mustafa Kemâl Paşa ile ilgili çok ilginç bir hikâyecik (*anekdot*) vardır: *Harbiyeli Kemâl* izinliyken zaman zaman *İstanbul*'da bir tavernaya takılırmış. Bazen parası içkinin fiyatını karşılamaz ama tavernacı çok anlayışlı olduğundan ve onu sevdiğinden omzuna şöyle bir dokunur “*sonra verirsin be Kemâl*” diyerek uğurlarmış.

Seneler sonra Gâzi bir gün *Florya Köşkü*'nden kalkıp yine aynı tavernaya gelir, bir içki yuvarlar. Tam kalkacakken “*eyvah, yanıma para almamışım*” diye “*nağme*” yapar. Tavernacı çok akıllıdır. Gelip yine eski günlerdeki gibi, ama bu defa ihtiyatla (teklifsizce değil) bu ünlü omza dokunur: “*Anladım, Paşa Hazretleri,*” der “*siz yine eski günlerdeki gibi bana “sonra verirsin Kemâl” dedirtmek istiyorsunuz!*”.

Üniversitede iken büyük bürokrat babasından ödü kopan bir arkadaşımız vardı. Yarıyıl tatilinde bir akşam Ankara'daki evlerine babasının üç eski arkadaşı uğramış. Bürokrat babadan bir ricada bulunmuşlar. Bizimki bitişik odada uyuyor diye bilinirken, aslında tilki bayılmasıyla onların muhabbetini dinliyormuş. Bir aralık içlerinden biri babasına şöyle hitap etmiş: “*Ulan inek, o koltuğa kadar çıktın diye artık bizleri hor mu göreceksin yani?*”. Bu söz arkadaşın o kadar hoşuna gitmişti ki bir vesileyle bir akşamüstü yatakhane de bize de gülerек anlattı. O sert görünüşlü babasının insan veçhesini bu sayede yakalamıştı.

Geçenlerde kusurlu bir diş dolgu tedâvisi yüzünden; zamanında hiç önemsemediğim ve kıymetini bilemediğim bir anı hâfızamda canlandı. Bu defa söz konusu hâtıra bana çok tatlı geldi:

Üniversitede idik. Vizeler yeni bitmişti. İki arkadaşla kantinde oturmuş, felsefi ve siyasi sohbetlere dalmıştık. Dişimde tâze bir dolgu vardı; yüksek geldiğinden çeneme vuruyordu. Bir aralık masadan kalkmaya yeltendim. Tekrar diş tabibine uğrayıp o yükseltiyi biraz törpületmem lâzımdı. İkisi birden kızdı. Bu sohbet meclisini bozmak olur muydu? Ya dişim mi? Biri “*sonra gidersin*” dedi. Diğeri “*boşver, alışsın*” dedi. Kafamı kaldırıp baktım: “*Alışana kadar anamız mı sin kaf olsun yani?*” Oralı bile olmadı: “*Oluversin ne çıkar!*” deyip geçti arkadaşım!

Şimdi yine aynı kantin masasında onlarla sohbet ediyordum olsam! Yine ağızımdaki yüksek diş dolgusundan yakınsam ve arkadaşım teklifsizce; o felsefi konuların tam da orta yerinde ve özellikle kaba bir ifadeyle “*boş ver alışsın, bir süre anan sin kaf olsa ne çıkar!*” deyiverse! Aah, keşke!

Gerçek Bir Numûne-i İmtisal (Rol Modeli)

Bir özel kanalda *İkonoskop* adlı mülâkat programında sanatçı Ali Poyrazoğlu ile yapılan bir mülâkat; hobilerin başarının payındaki sırrını açıkça göstermektedir.

Görüşmede bu çok boyutlu sanatçı, uğraştığı sanat dalları hakkında bilgi verdi: Tiyatro oyunculuğu, tiyatro çevirmenliği, gazetede köşe yazarlığı, radyo tiyatroları yazarlığı, sinema oyunculuğu, şirket yöneticileri eğitmenliği, sahne dalında öğretim görevliliği! Kabareyi Türkiye'ye getiren adam o. İngilizce dilinden Amerika'da, Fransızca dilinden Fransa'da, Yunanca dilinden Yunanistan'da tiyatro oynamış kişi o!

Ancak görüşmenin sonlarına doğru; moderatör Faruk Bayhan'ın yönelttiği mutfak faaliyetleri ile ilgili bir soru üzerine, Poyrazoğlu şu inanılmaz cümleyi sarf etti: "Bütün bunlar [anlattıklarım] palavra! Hepsini eğlence! Ben esasında *aşçıyım!*"

Sonra mercimekli kabaktan, –Kanunî Sultan Süleyman'ın çok sevdiği– elma dolmasına kadar, kendi elinden gelen spesyal yemekleri sıraladı. Gurmelik konusunda, yemeklerden tad almayı, felsefi bir açılımla sanatseverlikle eklemelendi. Kendisinin bir anlamda bizatihi hayatın gurmeleri olduğunu ve hep haz aldığı işlerle iştigal ettiğini söyledi. Sevmediği işi ona hiçbir para miktarının yaptırtamayacağını vurguladı. Böylelikle, profesyonelliğinin oluşumunda bile hareket noktasının bir hobi anlayışından fıskırdığını ortaya döküverdi!

Sonuç

İş hayatı zorluklarla doludur. Hele (bir akarşerit üzerinde sınaî üretimde çalışmak gibi) bazı işler can sıkıcı, bıkkınlık verici ve insanın kendi kendisine yabancılaşmasına sebebiyet vericidir. O takdirde iş dışındaki her çeşit etkinlik, birey için çok daha büyük önem kazanır.

Dostlarla nitelikli, tatlı sohbet meclislerinde bulunmak bile güzel bir rahatlamadır. Genelde oyun, işe alternatif olarak insan için bir eğlence ve dinlence hükmündedir.

Hobi ise, iş dışı zamanların daha faydalı ve geliştirici kullanımını açısından alelâde oyunun yüceltilmiş (sublimasyona uğratılmış) bir hâlidir. Kimi konumlarda ruh sağlığını koruyucu bir önlemdir; vazgeçilmez bir ihtiyaçtır; hayatın çeşnisidir. Boş zaman meşgalesi esasen, tarih boyunca ve her bir toplumda mutlaka bir şekilde yerini bulmuş olmak sıfatıyla, sosyolojik anlamda bir kurum (müessese) basamağında yer alır.

NOTLAR:

1) "Boş zaman" tâbiri kalıplaştığı için insan ister istemez kullanıyor. Yıllar önce Atatürk Eğitim Enstitüsü spor öğretim görevlisi *Turgay Renklıkurt Hoca* bir konferansında bunun yerine "*serbest zaman*" deyimini önermişti. Kendisinin "*boş zaman*" anlayışını kabul etmediğini belirtmişti.

2) *Fizyolojik (bedene ait) yorgunluk gerçek yorgunluk olup, yapılan işe devam edecek kuvvetin azalmasıyla ilgilidir. İş arasına gerekli müddet dinlenme zamanı koymakla yorgunluk giderilir. İşten soğuma ve usanç getirme; yorgunlukla bağlantılı olsa da belirli şekilde bundan ayrılır. Özellikle psikolojiktir. Kişinin ilgi duymadığı ve kendisine aykırı bulunduğu işlerde daha da yaygın şekilde görülür* (Dilevurgun 1953: 4).

3) *Ruhsal sağaltım amacıyla kişinin yöneldiği spor, el işleri ya da güzel sanatlar gibi etkinliklere düşkü (hobby) denir* (Eneç 1990: 57).

4) *Fobi bir patolojik [marazî / sağlıksız] korku hâlidir. Korkulan şey tamamen zararsız da olabilir. Fobi objesi genelde bilinçaltında yatan bir çatışmayı temsil eder ve ille de bu objeden yola çıkarak asıl sebebi bulmak mümkün olmayabilir. Yaşam deneyimi, otistik [kendi merkezli düşüncelere dayalı], parataksik [duygulanımsal açıdan uyum / intibak bozukluğu kaynaklı] ve kültürel semboller fobilere egemen olabilirler. Meselâ köpek korkusu; bir birey için saldırgan insanları; bir ikinci birey için muhtemel bir cezayı, bir üçüncü birey için ayartılma ürküntüsünü ya da tecavüz korkusunu temsil edebilmektedir* (Eaton & Peterson 1967: 168-169).

5) Çökkünlüğün (depresyon) de dereceleri ve türleri vardır: *Depresyon, ciddi fiziksel hastalıklarla beraber giden ve hayatın bahtsızlıklarına karşı geliştirilen normal bir tepke olabilir. Yine de patolojik depresyon; yaygın hayal kırıklığı, mutsuzluk ve acıdan farklı bir tablo içerir* (Solomon & Patch 1974: 57).

6) Birbirleriyle samimiyetin en üst basamağını yaşayan eski arkadaşlar arasında birbirlerine takılma amaçlı hakaret ve hattâ sövğü (küfür) sözleri bile (*ritual insults*) mevzubahis olabilir. Onlar arasında böyle bir söz, sohbet denen nefis manevî yemeğin baharatı gibidir. “Ben senin ciğerpâren, dostun, dengin, sırdaşımın” gibi gizil yan mesajlarla yüklüdür. İçtenlik ve samimiyet (*candor*) birinci planda iken, kibarlık ve kişisel onur ikinci derecede kalmıştır. Kibarca hitapları bile iletişim için engel (*inhibition*) hükmündedir. Güven ve sezgi (*intuition*) akışı doğal ve kendiliğinden gelen bir surette gelişmektedir. “Bey”, “beyefendi”, “efendim”, “zât-ı âliniz”, “hanımefendi” gibi hitaplar artık yapaydır. Âmiyane deyimler, (evet evet, âmiyane deyimler!) “ulan”, “oğlum”, “ne biçim herifsin!”, “abi / ağabey” gibi nidâlar; ağızlarından bir pınar berraklığında, âdeta fişkırırlar!

Kaynakça

- Berger, Peter L. & Berger, Brigitte (1972). *Individuum & Co: Soziologie beginnt beim Nachbarn* [Orijinal Başlık: *Sociology, a Biographical Approach*], (Almanca'ya çev. Monika Plessner), Zurich: Buchclub Ex Libris.
- Dilevurgun, Hamdi (1953). *Sosyal Hijyen*, T.C. Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti [Bakanlığı] Yayını, Ankara: Akın Matbaacılık.
- Eaton, Merrill T. & Peterson, Margaret H. (1967). *Psychiatry*, Flushing-New York: Medical Examination Publishing Company Inc.
- Enç, Mithat (1990). *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Karatepe Yayınları.
- Fourastié, Jean (1967). *La civilisation de 1975*, Paris: Press universitaires de France.
- Grisham, John (2005). *Die Liste* [Orijinal Başlık: *The Last Juror*], (İngilizceden Almanca'ya çevirenler: B. Liesen, B. Reiter & I. Walsh-Araya), München: Wilhelm Heyne Verlag.
- Renklikurt, Turgay (Ocak 1976). “Akinetik Yaşam Tarzının Zararları” (konferans), Bebek, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Kırmızı Salon.
- Peker, Ömer (Temmuz 1986). (Basılmamış) “Pedagoji Semineri Notları”, Beşevler-Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Solomon, Philip & Patch, Vernon D. (1974). *Handbook of Psychiatry*, Los Altos-California: Lange Medical Publications.
- Tezcan, Mahmut (1977). *Boş Zamanlar sosyolojisi*, Ankara: Doğan Matbaası.

EK: İlgili Çizimler, Manzumeler

Şekil 1. Lezzetiye felsefesi istikametinde ve kumara kaçmaksızın kasa topu (langırt) oynamak; önceki senelerde yaygın bir öğrenci davranışı idi (Yazarın çizimi).

Şekil 2. Amatör sporlardan atletizm, sağlığı münasip gençler için fevkalâde geliştirici ve zararlı alışkanlıklardan koruyucu bir meşgaledir (Yazarın çizimi).

Şekil 3. Nitelikli fim seyretmek, faydeli bir dinlenme hizmeti almaktır (Yazarın çizimi).

Şekil 4. Okumak hobilerin şahıdır. Hele teknik meslek erbâbı için; akıcı sosyal bilim kitapları, bir gerekliliktir de! En azından ebeveyn sıfatıyla kişinin edinmesi lüzum eden nice faydalı bilgiler, bu suretle kazanılır (Yazarın çizimi).

ONUN “SPORU” DA NEYMİŞ?

Cem zengin çocuğuydu
Ve komple sporcuydu.
Lise üç senesinin
Birinci akşamıydı.
Yeni yatakhaneye
Koymuşlardı bizleri.
Cem mayoyla geziyor;
Yaz boyunca yaktığı
Atletik vücuduyla
Havasını atıyor;
Bir anlamda da sanki
Önüne her gelene
Meydan okuyor idi!

Yüz kiloluk İsmail
(Biz ona “Gebeş” derdik)
Tam arkadan saldırdı!
Cem’i gafil avladı!
Cem sıkılı genzinden
Güç belâ ihtar etti:
*“Bırak, fena yaparım!
Bütün yaz yüzdüm durdum!
Üstelik kürek çektim!”*
Gebeş daha da sıkı
Vahşi boyunduruğ’nu:
“Ne olmuş yani?” dedi,
*“Ben de her gün bir posta
Ot*zb*r bir çekmedim mi?”*

Yazar

BİZ, SİNEMA-SEVER İDİK...
Biz çocukken o *ecnebi* filimler
Bütün her şeyimizdi
Tatil gecelerinde!
En fazla kızdığımız,
Köpürdüğümüz şeyse
“*Umumi arzu üstüne*”
Filmin tekrarlanması
Veyahut da o akşam
Afişlerin yerinde
“*Bu akşam sinemada*
Düğün vardır” yazılı
Bir karton parçasının
Pis pis sırtmasıydı...

Yazar

TAMAMLANMAYAN NOKSAN

Lise üçü okurken
Yabancı uyruklu bir
Öğretmenimiz vardı.
Yarı-yıl tatilinde
“*Dönüşte Türkiye’nin,*
Neye benzediğini,
Bir güzel anlatırım!”
Diye nispet yapmıştı!
Benim için o sözü
Hâlâ geçerli, *heyhaat!*
Alamadım *rövanş!*
Evet, bir çok yer gördüm
O geçen senelerde:
Bir saymaya kalkışsam;
Yirmi kadar il ile
On beş kadar da ilçe...
Amma gene eksikim

Turistik köşelerde!
Ne Kapadokya'nın enfes
Peri bacalarından;
Ne Denizli'nin beyaz
Travertenlerinden;
Ne de Abant Gölü'nün
Billûr sularından ben
Almadım nasibimi!
Üstelik Marmaris'ten
Datça'ya ve Bodrum'a;
Manavgat köpüğünden
Damlataş Mağ'rasına,
Antalya-Aspendos'a;
AZRA'nın BALIKÇI'ya
Müzmin hayranlığını
Daha bir algılatan
MAVİ bir yolculuğa
İmkân olmadı daha...

Yazar

"TOMORROW, I'LL SLEEP LATE"

Yaz tatilinde idim.
Burslu kolejli idim.
Küçük bir vilâyette
Turizm Danışma'da
Göreve alınmıştım.
Bölgemizde o yıllar
Petrol aranıyordu.
Yabancı uzmanlardan
Bazısıyla tanışmış
Hattâ dostluk kurmuştum.
Akşam çay bahçesinde
Onların meclisine
Katılarak dilimi
Geliştiriyor idim...

Gece geç saatlerde
Kapanırdı o bahçe.
Sohbetin *keffareti*
Benim için uykudan
Ödün vermek demektir.
Sabah görev beklerdi.
Onlarınsa mesai
Saatleri esnekti.
Hele mühendis olan
“*Yarın geç kalkacağım*”
Derdi bazı geceler
Dönüp Türk şoförüne
Gidecekken tam eve!
İçerlerdim bu söze!
Uykudan yana çünkü
“*Alternatif mağdurluk*”
Daha bir vurgu ile
Gelir idi gündeme!
Amma lisan uğruna
Katlanır; kıyamazdım
Programı bozmaya...

Yazar

FİLİM NASIL OLACAK?

Filim dediğin şöyle
Ağırcana olacak!
Psişik bir çatışma, bir aşk meşk...
Gerçekçi bir gerilim...
Çocukken seyrettiğim
Ve henüz soyutlara
Ermez kafacığım
İçimden kahrettiğim;
Sırf telefon açmakla
Telefon kapamakla
Geçen o siyah-beyaz...
Tam onun ayarında!...

Yazar

NEKAHÂTIN LEZZETİ

—the little things in life...—

Hayırmış yaralanmam!
Bıkmıştım sokaklardan!
Şaşırıyorum da hattâ
Nasıl dayandığıma
O çamurlu, o soğuk,
O yağmurdan ıpsıslak
Berbat dışarılara!
Hem sevgili kızıma
Ve çilekeş karıma
Ne az vakit vermişim
Ben o koşuşturmada!
Orta sınıf evimde
Balkonuma çıkmışım.
Çadırı üç yamalı
Şezlonga uzanmışım.
Hava biraz bulutlu.
Elimde soğuk bardak.
Fısıltıyla eriyor
Köpük köpük bir tablet...
Karım mutfakta meşgul:
Bol tarçınlı bir sütlâç
Hazırlıyor akşama!
Küçük kızım uykuda.
Bambaşka bir haz varmış
Evde istirahatta...

Yazar

BİZİM ZAMANIMIZDA...

Ben çocukken taşrada
Açık sinemalarda
Düğünler olurdu bazen
Ilık yaz geceleri.
Ben ve “çetem” kapıdan
Dâvetiye zarfına
Bakan biletçilere
Hiç *enselenmeksizin*
Usturupluca dalar;
Caz dinler, kız *keserdik...*
Bununla da kalmazdık.
Gazozdu, sigaraydı
Dondurmaydı pastaydı...
Bütün o ikramlardan
Birer taneden çok çok
Fazlaca *aparırdık...*

Yazar